Leercoaching in het hbo

Leercoach

Leercoaching in het hbo

Een kapstok om studenten uit te dagen zelf de regie te nemen

Jette van der Hoeven

2e druk

Bohn Stafleu van Loghum

Houten 2009

© 2009 Bohn Stafleu van Loghum, onderdeel van Springer Uitgeverij
Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën of opnamen, hetzij op enige andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Voor zover het maken van kopieën uit deze uitgave is toegestaan op grond van artikel 16b Auteurswet 1912 j° het Besluit van 20 juni 1974, Stb. 351, zoals gewijzigd bij het Besluit van 23 augustus 1985, Stb. 471 en artikel 17 Auteurswet 1912, dient men de daarvoor wettelijk verschuldigde vergoedingen te voldoen aan de Stichting Reprorecht (Postbus 3051, 2130 KB Hoofddorp). Voor het overnemen van (een) gedeelte(n) uit deze uitgave in bloemlezingen, readers en andere compilatiewerken (artikel 16 Auteurswet 1912) dient men zich tot de uitgever te wenden.

Samensteller(s) en uitgever zijn zich volledig bewust van hun taak een betrouwbare uitgave te verzorgen. Niettemin kunnen zij geen aansprakelijkheid aanvaarden voor drukfouten en andere onjuistheden die eventueel in deze uitgave voorkomen.

Bohn Stafleu van Loghum
Houten 2009

ISBN 978 90 313 5313 2
NUR 841

Ontwerp omslag en binnenwerk: Studio Bassa, Culemborg
Automatische opmaak: Pre Press, Zeist
1e druk 2007
2e druk 2009

Bohn Stafleu van Loghum
Het Spoor 2
Postbus 246
3990 GA Houten

www.bsl.nl

Inhoud

	Woord vooraf	8
1	Inleiding	11
1.1	Wat is leercoaching?	11
1.2	Voor wie is leercoaching?	13
1.3	Wie is de leercoach?	15
1.4	Wat doet de leercoach?	17
1.5	Overzicht van de hoofdstukken	18
1.6	Leercoaching in gebruik	20
1.7	Opdrachten Basiswerkwijze leercoaching	21
1.8	Leercoaching en het maken van de leer- coachlijn	27
1.8.1	Wat is de leercoachlijn?	28
1.8.2	Inzetten opdrachten	29
1.8.3	Plaatsen opdrachten	29
1.9	Opdrachten bij het maken van de leer- coachlijn	29
2	Leren	39
2.1	Inleiding	39
2.2	Leercoachgroepen en kwadrant	40
2.3	Leren door reflecteren	44
2.4	Opdrachten leren	46
3	Leercoachen	50
3.1	Inleiding	50
3.1.1	Waarom leercoachen?	51
3.1.2	Hoe leercoachen?	51
3.2	Leercoachen door de leercoach in het hbo	51
3.3	Leercoachende houding student	52
3.4	Wat de student van de leercoach mag verwachten	53
3.5	Opdrachten leercoachen	55

4	Kwadrant	58
4.1	Inleiding	59
4.2	Opdrachten vanuit het kwadrantmodel	60
4.2.1	Opdrachten bij het kwadrant kunnen	61
4.2.2	Opdrachten bij het kwadrant willen	69
4.2.3	Opdrachten bij het kwadrant doen	79
4.2.4	Opdrachten bij het kwadrant presteren	103
4.3	Didactische aanwijzingen voor de leercoach	114
4.3.1	Didactische principes om leercoaching te begeleiden	114
4.3.2	STAR-methode	116
4.3.3	STAR-gesprekstechnieken	118
4.3.4	Principes om met leercoaching onderwijs te ontwerpen	123
5	Leercyclus	124
5.1	Inleiding	124
5.2	De leercyclus en het kwadrant	125
5.3	Opdrachten leercyclus	127
5.4	Didactische aanwijzingen voor de leercoach	136
5.4.1	Principes om leercoaching te gebruiken	136
5.4.2	Principes om met leercoaching onderwijs te ontwerpen	138
6	Samenwerken	140
6.1	Inleiding	140
6.2	Samenwerkend leren	141
6.3	Vaardigheden om samen te werken	142
6.4	Opdrachten samenwerkend leren	143
6.5	Didactische aanwijzingen voor de leercoach	153
6.5.1	Principes om leercoaching te gebruiken	153
6.5.2	Principes om met leercoaching onderwijs te ontwerpen	155
7	Zelfstandig werken en zelfstandig leren	158
7.1	Inleiding	158
7.2	Leerstijlen en leren	159
7.3	Opdrachten zelfstandig leren	162
7.4	Didactische aanwijzingen voor de leercoach	178
7.4.1	Principes om leercoaching te gebruiken	178
7.4.2	De vier leercoachstijlen	181
7.4.3	Werkvorm ontwikkel situationeel leercoachen	183

7.4.4	Principes om met leercoaching onderwijs te ontwerpen	185
8	In vijf stappen competent	194
8.1	Inleiding	194
8.2	Kenmerken van een competente student/ leercoach	195
8.3	Het stappenplan	196
8.4	Opdrachten In vijf stappen competent	197
8.5	Didactische aanwijzingen voor de leercoach	206
	Bronnen & Literatuur	208

Woord vooraf

doen wat werkt gebaseerd op
wetenschap

expliciet verwachtingen
uitspreken

wetenschap voeden

samen kennis delen en
vermeerderen

werk en leer slim

Puzzel je mee?
Zie hoofdstuk 8.

Mijn missie: doen wat werkt gebaseerd op wetenschap. Onderwijskunde is een jonge wetenschap. Laten we met zijn allen de juiste dingen doen zodat onderwijs op een hoger plan komt. Voor mij betekent dat, dat wij:

- expliciet verwachtingen uitspreken en gedrag positief bekrachtigen;
- de onderwijskundige theorieën inzetten zoals deze zijn bedoeld, dus geen theezakjesmodel;
- wetenschappers voeding geven zodat zij ervaringen vanuit de praktijk wetenschappelijk kunnen onderzoeken;
- vervolgens iets doen met de uitkomsten van onderzoek;
- zelf methodisch werken en dingen doen vanuit de juiste reden;
- de krachten van de praktijk en theorie bundelen;
- vooral samen kennis delen en vermeerderen.

Voor mijn gevoel zorgen wij er op deze manier voor dat wij model staan voor studenten. Door regie te nemen over wat wij doen en dat expliciet uit te dragen zorgen wij voor onze studenten. Werk en leer slim.

Je kunt slim zijn. Maar je moet dat wel willen. Uit onderzoek (Harrison & Kessels) blijkt dat je kennis groter wordt als je je richt op wat je zelf wilt weten, als je duidelijk kijkt naar de problemen die je tegenkomt, hierop reflecteert en je laat leiden door je eigen planning.

Als het je lukt om dit te doen vanuit je eigen passie, vanuit een netwerk waarin je je goed voelt en je kunt communiceren over de toename van je kennis, dan zorg je er zelf voor dat je met plezier je werkzaamheden kunt uitvoeren vanuit passie en wederzijdse aantrekkelijkheid.

Hoe kunnen we nu in het hbo een leeromgeving creëren die dit mogelijk maakt? Het gaat dan in eerste instantie om een werkwijze voor leercoaches en studenten om bovenstaande kenmerken te

ontwikkelen. Vervolgens worden studenten voorbereid op ‘een leven lang leren’, zodat zij blijven leren en zich ontwikkelen tot een kenniswerker. Een kenniswerker zie ik hier als een persoon die continue in gesprek met anderen zijn eigen kennis toetst en verspreidt. Juist door het delen van kennis ontstaan er mogelijk nieuwe en innovatieve ideeën. In het hbo is dat van belang, zodat er bijvoorbeeld dwarsverbanden ontstaan tussen:

kenniswerker

- de opleiding en de praktijk;
- de vakdocent techniek en de onderwijskundig medewerker;
- vakgebieden onderling, zodat transfer mogelijk is.

Daarnaast is het van belang dat deze dwarsverbanden structureel een plaats krijgen in het leerplan van de opleiding. In de te maken leercoachlijn worden proces en vakinhoud met elkaar verweven. Vanuit afspraken die met betrokken partijen worden gemaakt is helder waar de opleiding voor staat in de opbouw van zelfstandig leren van zijn studenten.

dwarsverbanden structureel maken

leercoachlijn: vakinhoud + proces koppelen

Dit boek gaat over leercoaching; een leerconcept als kapstok die tot doel heeft het bovenstaande te concretiseren in de school in samenwerking met de praktijk. Door een goede samenwerking tussen theorie en praktijk is het mogelijk om de hbo-opleiding van de student in te richten die aansluit op de betrokken partijen. Studenten worden uitgenodigd de eigen drijfveren te ontdekken/benoemen. Vanuit deze drijfveren kunnen zij zich ontwikkelen tot kenniswerkers binnen de kenniseconomie.

uitnodiging tot werken vanuit drijfveren

Leercoaching krijgt in eerste instantie vorm door middel van samenwerkend leren en vanuit de invalshoeken:

samenwerkend leren

- Wat wil de student? Wat wil ik?
- Wat kan de student? Wat kan ik?
- Wat doet de student? Wat doe ik?
- Wat presteert de student? Wat presteer ik?

De inzichten die deze benadering met zich meebrengt, maken het mogelijk de student meer handvatten te bieden om naar zichzelf te

kunnen kijken op een manier zoals verwacht wordt van een gediplomeerde beroepsbeoefenaar.

leercoaching in ontwikkeling

Vanaf 2000 is leercoaching in ontwikkeling binnen de opleiding tot verpleegkundige niveau 4 van het Albeda College te Rotterdam. Verpleegkundigen in opleiding geven aan dat zij door middel van leercoaching een voorsprong hebben op anderen in het omgaan met elkaar, het samenwerken en het zelfstandig oppakken van leren. Vanaf 2004 is leercoaching in ontwikkeling binnen het hoger beroepsonderwijs. Studenten en leercoaches geven het belang aan van een structurele opbouw in het samenwerkend en zelfstandig leren. Bij deze wil ik onder andere Peter Verberkt bedanken voor zijn enthousiaste inzet bij het tegenlezen van leercoaching en Lodewijk Kaanders voor zijn enthousiaste inzet. Zij hebben ruime ervaring in het begeleiden van hbo-studenten. De vele hbo-studenten (onder andere Wim Kamerling, Wilma Kreffer en Geerte van der Zee) wil ik bedanken voor hun bijdrage aan dit boek door middel van hun ervaringen.

bewegen, verbinden en resultaat behalen

In het bijzonder wil ik Richard Troost bedanken voor de discussies die wij steeds hebben over hoe je bewegen, verbinden en resultaat kunt behalen vanuit de juiste reden. Deze lijfspreuk van hem betekent: terugdringen van de bureaucratie; het geld terug naar het primaire proces; en dat docenten gezamenlijk de regie over hun eigen onderwijs krijgen.

kennis delen en vermeerderen

Zowel de student als de docent zijn het hart van een opleiding. Zij gebruiken beiden alle hulpmiddelen uit leercoaching. Deze hulpmiddelen dragen bij tot het ontstaan van aantrekkelijke communicatie waarin zij vanuit gelijkwaardigheid het leerproces oppakken. Zowel van elkaar als van zichzelf met als doel dat zij kennis delen en vermeerderen.

Rotterdam, januari 2009
Jette van der Hoeven¹

¹ De auteur wil graag blijven leren en ontwikkelen en daarbij gebruikmaken van aanwijzingen van gebruikers. In leercoaching zijn wetenschappelijke uitgangspunten verwerkt. Gezocht is naar een concrete invulling van deze uitgangspunten. Bij deze de uitnodiging om reacties te mailen naar info@onderwijsontwikkeling.nl.